Netcongestie op bedrijventerreinen: wat kunnen gemeenten nu al doen?

Binnen de bestaande regels kunnen gemeenten bedrijventerreinen al netbewust inrichten

Binnen de bestaande wet- en regelgeving is al veel mogelijk om bedrijventerreinen netbewust in te richten. Gemeenten kunnen bedrijven en netbeheerder met elkaar verbinden, afspraken maken bij gronduitgifte en via het omgevingsplan ruimte bieden aan collectieve oplossingen zoals een energiehub. Alleen het verdelen van de netcapaciteit hoort daar niet bij. Onderzoek rond onderstation Harderwijk laat zien hoe ver de mogelijkheden reiken.

Op steeds meer bedrijventerreinen zit het stroomnet vol. Nieuwe bedrijven kunnen zich niet vestigen en bestaande bedrijven kunnen niet uitbreiden of verduurzamen. Hoe houdt een gemeente het terrein dan toekomstbestendig? Dit artikel zet de mogelijkheden en grenzen op een rij voor ambtenaren ruimtelijke ordening, economie en energie. Het laatste deel beschrijft wat dit betekent voor parkmanagers.

In het kort

- **Er kan al veel.** Binnen de bestaande wet- en regelgeving kunnen gemeenten bedrijventerreinen netbewust inrichten. De Omgevingswet biedt daarvoor de basis.
- **Drie rollen.** De gemeente brengt bedrijven en netbeheerder bij elkaar, maakt afspraken bij gronduitgifte en reserveert in het omgevingsplan ruimte voor batterij, trafo of laadplein.
- **Ruimtelijk doel.** Een regel in het omgevingsplan moet een echt ruimtelijk doel dienen (de motieftheorie). Netcapaciteit verdelen is aan de netbeheerder, binnen de kaders van de ACM.
- **Grijs gebied.** Een maximaal piekverbruik of het weigeren van een bedrijf vraagt een stevige ruimtelijke onderbouwing en vastgesteld beleid. Jurisprudentie ontbreekt nog.
- **Begin nu.** De Noord-Veluwe laat zien dat binnen de bestaande regels al veel kan. Betrek de netbeheerder en het parkmanagement vroeg.

Twee wetten op één terrein

De Omgevingswet geeft gemeenten veel ruimte om de fysieke leefomgeving in te richten, ook met oog voor het stroomnet. Netschaarste mag meewegen bij de vraag welke functies waar een plek krijgen. Voorwaarde is dat een regel steunt op vastgesteld beleid, zoals een omgevingsvisie of omgevingsprogramma.

De grens ligt in de Energiewet, die sinds 1 januari 2026 geldt. Artikel 6.12, eerste lid, bepaalt dat gemeenteraden en provinciale staten geen regels mogen stellen over de productie, het transport, de opslag of de levering van elektriciteit en gas als die regels bedoeld zijn om de energievoorziening te sturen. Het doel van een regel is dus bepalend. Een regel die de energievoorziening stuurt, is niet toegestaan. Dezelfde regel met een ruimtelijk doel kan wel. Dit onderscheid heet de motieftheorie.

Het tweede lid van artikel 6.12 biedt ruimte om later uitzonderingen vast te leggen voor regels die bijdragen aan de energietransitie. Het Rijk werkt dat nog uit. Wachten is niet nodig, want de Omgevingswet biedt nu al veel mogelijkheden. Het omgevingsplan regelt de ruimte, het energierecht regelt de contracten. Een energiehub heeft beide nodig.

Wie doet wat

	Gemeente	Netbeheerder	ACM
Wettelijk kader	Omgevingswet	Energiewet	Energiewet
Rol	Richt het terrein in: functies, ruimte voor voorzieningen	Beheert het net en verzorgt aansluiting en transport	Stelt de kaders vast en houdt toezicht
Instrumenten	Omgevingsplan, omgevingsvergunning, gronduitgifte, omgevingsprogramma	Groepstransportovereenkomst, groeps-CBC (gedeelde aansluiting), flexibele contracten	Codebesluiten, zoals het prioriteringskader en de regels voor groepscontracten
Bijdrage aan de energiehub	Plek voor batterij, trafo en laadplein. Bedrijven met aanvullend stroomgebruik naast elkaar vestigen	Maakt afspraken over de aansluiting en het transport van elektriciteit, bijvoorbeeld via een groepscontract	Stelt de regels vast waarbinnen netbeheerders dergelijke contracten kunnen aanbieden en houdt toezicht

Wat niet mag: het net verdelen

Een gemeente bepaalt in het omgevingsplan niet welke bedrijven als eerste worden aangesloten of hoeveel vermogen een bedrijf krijgt. Ook kan zij bedrijven niet verplichten om stroom via een energiehub in te kopen, onderling te verhandelen of uitsluitend als collectief actief te zijn. Daarmee zou de gemeente rechtstreeks sturen op de verdeling van stroom en op de energiemarkt. Die rol ligt bij de netbeheerder, binnen de kaders die de ACM vaststelt.

Wat wel mag: drie rollen voor de gemeente

Een gemeente heeft op een bedrijventerrein verschillende rollen. Soms brengt zij partijen bij elkaar, soms maakt zij contractuele afspraken en soms regelt zij iets publiekrechtelijk in het omgevingsplan. Per rol verschillen de instrumenten en de juridische ruimte. Het helpt om die rollen bewust uit elkaar te houden.

1. Faciliteren en verbinden

Veel winst zit in het bij elkaar brengen van partijen. Dat vraagt geen juridische grondslag.

- Ondernemers, parkmanagement en netbeheerder aan tafel brengen over een gezamenlijke energieoplossing, zoals een groepscontract.
- Bedrijven met aanvullend stroomgebruik met elkaar in contact brengen. Een logistiek bedrijf dat ’s nachts laadt, past goed naast een productiebedrijf dat overdag draait.
- In het vooroverleg vragen naar het verwachte stroomgebruik, bijvoorbeeld in een vrijwillige energieparagraaf. Met advies van de netbeheerder komen knelpunten zo vroeg in beeld.

2. Contractueel afspreken

Is de gemeente zelf grondeigenaar, dan heeft zij privaatrechtelijke mogelijkheden. Bij gronduitgifte, in een koopovereenkomst of erfpachtvoorwaarden, en in een anterieure overeenkomst bij gebiedsontwikkeling kan zij afspraken maken over bijvoorbeeld:

- Ruimte voor gedeelde voorzieningen op of naast de kavel;
- Deelname aan een collectieve energieoplossing of een groepscontract met de netbeheerder;
- Het aanleveren van een energieprofiel of energieparagraaf.

Zulke afspraken komen op vrijwillige basis tot stand. De gemeente mag het privaatrecht niet gebruiken om te regelen wat publiekrechtelijk niet mag. Eisen die verder gaan dan de wet, bijvoorbeeld over de netaansluiting zelf, zijn juridisch kwetsbaar.

3. Publiekrechtelijk regelen

Via het omgevingsplan regelt de gemeente de inrichting van het terrein. Hier is de motieftheorie het strengst van toepassing.

- **Ruimte reserveren.** Het omgevingsplan kan plekken aanwijzen voor een collectieve batterij, een transformatorstation, een laadplein of zonnepanelen boven parkeerplaatsen. Op Boekelermeer speelt een batterij een centrale rol in de energiehub.
- **Functies toedelen.** Bij vestiging of uitbreiding weegt de gemeente mee of een bedrijf ruimtelijk past op de locatie. Het Harderwijk-rapport bevat een voorbeeldregel voor een complementair energieprofiel. Zo'n regel is nog niet door de rechter getoetst en moet aantoonbaar een ruimtelijk doel dienen.
- **Energieparagraaf als aanvraagvereiste.** Die kan niet zomaar bij iedere aanvraag verplicht worden. Dat vraagt een grondslag in het omgevingsplan en moet in verhouding staan tot de activiteit, bijvoorbeeld bij grootverbruikers in een gebied met netcongestie.

Het doel is steeds een goed functionerend en uitvoerbaar bedrijventerrein. De gemeente schept de voorwaarden. Bedrijven en netbeheerder maken de afspraken over capaciteit. Hoe dat in de praktijk werkt, is te zien bij Schiphol Trade Park en Lage Weide.

Het grijze gebied: de onderbouwing beslist

Niet elke situatie is zwart-wit. Denk aan een maximaal piekverbruik per kavel, of het weigeren van een bedrijf dat veel stroom nodig heeft. Of dat kan, hangt af van de onderbouwing. Gaat het om een verantwoorde mix van bedrijven of de uitvoerbaarheid van het plan, dan kan er ruimte zijn. Lijkt de regel vooral bedoeld om schaarse capaciteit te verdelen, dan bestaat het risico dat de rechter hem schrapt.

Belangrijk: een ruimtelijke motivering is geen omweg om alsnog de netcapaciteit te verdelen. De regel moet echt een ruimtelijk doel dienen. Er is nog geen jurisprudentie over sturen op energieprofielen of netcapaciteit via het omgevingsplan. Een concrete onderbouwing is daarom extra belangrijk. Alleen verwijzen naar een vol net is niet voldoende. Hoe ver een gemeente gaat, verschilt per situatie en hangt mede af van de vindingrijkheid van ambtenaar en wethouder.

Lessen uit de praktijk: onderstation Harderwijk

Onderstation Harderwijk levert stroom aan delen van elf gemeenten. Volgens Liander is er tot ongeveer 2030 ruimte voor 5.000 nieuwe woningen, terwijl de regio er 12.500 wil bouwen. Daarnaast vragen bedrijven, laadpleinen en warmtepompen om extra capaciteit.

Op verzoek van de RES-regio's Noord-Veluwe en Foodvalley liet de Energyboard Gelderland onderzoeken wat gemeenten en provincies juridisch kunnen. Het rapport Oplossingsrichtingen netbewust bouwen (pilot onderstation Harderwijk) is in juli 2025 vastgesteld. De belangrijkste conclusie: binnen de bestaande regels kunnen gemeenten al eisen stellen aan gebiedsontwikkeling, ook op bedrijventerreinen. Het rapport richt zich vooral op woningbouw, maar bevat ook voorbeeldregels voor bedrijventerreinen. Daarnaast laat het zien wat groepscontracten met de netbeheerder opleveren. In de Utrechtse wijk Merwede kwam zo 5,2 MW gezamenlijk vermogen beschikbaar.

Terughoudendheid is begrijpelijk, want niemand wil dat een omgevingsplan bij de rechter sneuvelt. Tegelijk vraagt netcongestie om oplossingen buiten de gebaande paden. Uit het onderzoek komen vijf lessen die elke gemeente kan toepassen.

1. **Onderbouw ruimtelijk.** Maak duidelijk welk ruimtelijk doel een maatregel dient, zoals een goed functionerend terrein of een passende mix van bedrijven, en leg dat vast in beleid.
2. **Betrek de netbeheerder vroeg.** Advies tijdens de planvorming versterkt de onderbouwing.
3. **Maak het concreet.** Gebruik feiten en cijfers over de locatie. Een algemene verwijzing naar netcongestie is onvoldoende.
4. **Verbind ruimte en samenwerking.** Het omgevingsplan maakt een energiehub ruimtelijk mogelijk. Bedrijven en netbeheerder maken vrijwillig afspraken over capaciteit, met de gemeente als verbinder.
5. **Begin nu.** Benut de instrumenten die er al zijn en pas ze later aan nieuwe regels aan. Voor verdergaande stappen is een experiment op grond van artikel 23.3 van de Omgevingswet te verkennen.

De parkmanager: spil tussen bedrijven en gemeente

Parkmanagers staan vaak tussen bedrijven, gemeente en netbeheerder in. Dit kader helpt hen om het gesprek met de gemeente gericht te voeren. Concreet kunnen zij:

- Nagaan of het omgevingsplan ruimte reserveert voor een batterij, trafo of laadplein;
- De energieprofielen van de bedrijven op het terrein in beeld brengen, als basis voor matching en een groepscontract;
- Bedrijven stimuleren om hun verwachte stroomgebruik vroeg te delen, bijvoorbeeld in een energieparagraaf;
- Bij nieuwe gronduitgifte bespreken of de gemeente afspraken over collectieve energieoplossingen opneemt.

Van voorbeeldregels naar actie

De voorbeeldregels uit het Harderwijk-rapport bieden een goed startpunt om te verkennen wat in de eigen gemeente mogelijk is. De volgende stap is het gesprek met netbeheerder, parkmanager en bedrijven op het terrein. PVB Nederland verzamelt graag praktijkervaringen met netbewuste regels in omgevingsplannen, zodat andere gemeenten ervan kunnen leren.

Meer weten of een praktijkverhaal delen? Neem contact op met arjen@pvbnederland.nl

Bronnen

- Oplossingsrichtingen netbewust bouwen, pilot onderstation Harderwijk (Energyboard Gelderland, RES-regio's Noord-Veluwe en Foodvalley, juli 2025)
- Energiewet, artikel 6.12
- Factsheet Wat kan er wél met energiebelangen in ruimtelijke plannen? (Nationaal Programma RES, augustus 2026)
- Ruimtelijk sturen op netinpassing: juridische instrumenten en praktijkvoorbeelden (RVO, juni 2023)
- Cases op het kennisplatform: Boekelermeer, Schiphol Trade Park, Lage Weide

Dit artikel is tot stand gekomen in samenwerking met het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen Nederland (PVB Nederland).